

Sağlık turizmi ve hemşirelik

Satı BİRBUDAK^a, Ülkü BAYKAL^b

ÖZET

Sağlık Turizmi son yıllarda sağlık sektöründe adından sıkça bahsettiren bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Turizm ve sağlık sektörünün ortak buluşma noktası olarak görülmektedir. Sağlık Turizminde uygulamada alt dalları oluşmuştur. Özellikle termal turizm, yaşlı sağlığı turizmi, medikal turizm gibi alt başlıklar yer almaktadır. Tüm bu yeni oluşumlar sağlık ekonomisine olumlu katkılar sağlamaktadır. Bu ekonomik artılar sektörün gelişmesini ve hızla büyümesini sağlamıştır. Gelişim sürecindeki bu ilerleme ile sağlık turizmi mevzuatında ve uygulamada görev ve sorumluluk tanımlamalarını getirmiştir. Uygulayıcılar ile aracı kurum ve kuruluşların sektörde tanımlamaları yapılarak yetki ve sorumlulukları belirlenmektedir. Hemşirelik açısından değerlendirildiğinde mevzuat ve uygulamada henüz tanımlamalar yer almamıştır. Özellikle hemşirelik bakımına ilişkin mevzuatta boşlukların doldurulması gereklidir. Bu derlemede, sağlık turizmi ve turist sağlığına ilişkin yönetmelikler incelenmiş ve hemşireliğin bu sektördeki yeri ve önemi belirtilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sağlık politikası, mevzuat, sağlık turizmi, hemşirelik

Health tourism and nursing

ABSTRACT

Health Tourism is a much-mentioned concept in the health sector in recent years, conservation provisions. It is seen as the common meeting point of the tourism and health sectors. Sub-branches have been created in Health Tourism. In particular, there are sub-headings such as thermal tourism, elderly health tourism, and medical tourism. All these new formations make positive contributions to the health economy. These economic surpluses produced industrial enterprises and fast consumption. List job and responsibilities definitions in legislation and instructions with this progression in the development process. The definitions of practitioners, intermediary institutions, and problem groups determine their competencies and responsibilities. When you evaluate it in terms of nursing, the definitions of legislation and guidelines could not be included. In particular, performing nursing care as a profession, including filling gaps in legislation. In this review, the regulations on health tourism and tourist health are examined and the place and importance of nursing in this sector is stated.

Keywords: Health policy, legislation, medical tourism, nursing

Geliş Tarihi: 26.10.2022

Kabul Tarihi: 03.08.2023

^aİstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Hemşirelikte Yönetim Doktora Programı, İstanbul, Türkiye, e-posta: sati.birbudak@gmail.com ORCID: 0000-0002-4187-0833

^bİstanbul Arel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İstanbul, Türkiye, e-posta: ulkubay@yahoo.com ORCID: 0000-0001-5790-5992

Sorumlu Yazar/Correspondence: Satı Birbudak e-posta: sati.birbudak@gmail.com

Atıf/Citation: Birbudak S, Baykal Ü. Sağlık turizmi ve hemşirelik. *Sağlık ve Yaşam Bilimleri Dergisi* 2023;5(2):103-108.

GİRİŞ

Sağlık Turizmi günümüzde sağlık sektöründe adından sıkça bahsettiren bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Turizm ve sağlık sektörün ortak buluşma noktası olarak görülmektedir. Sağlık Turizmi uygulamasında alt dalları oluşmuştur. Medikal, termal turizm, yaşlı sağlığı turizmi, turist sağlığı gibi alt başlıklar yer almaktadır.¹ Tüm bu yeni oluşumlar sağlık ekonomisine olumlu katkılar sağlamaktadır. Bu ekonomik artılar sektörün gelişmesini ve hızla büyümesini sağlamış, gelişim sürecindeki bu ilerleme, mevzuatta ve uygulamada görev ve sorumluluk tanımlamalarını ortaya çıkarmıştır. Hemşirelik açısından değerlendirildiğinde mevzuat ve uygulamada henüz tanımlamalar yer almamıştır. Özellikle hemşirelik bakımını yerine getirecek meslek olarak mevzuatta boşlukların doldurulması gereklidir.

Sağlık Turizmi hem turizm hem de sağlık sektöründe büyük önem taşımaktadır. Dünya ülkelerinde turizm 1970'li yıllardan sonra önem kazanan ve hızlıca gelişen bir sektör haline gelmiştir. Türkiye'deki turizm sektörü gelişmeleri ise 1980 yılından sonra hız kazanmış ve son yıllarda da turizmde önemli derecede ilerlemeler yaşanmıştır.²

Sağlık turizmi, dünyada 100 milyar dolarlık bir hacme ulaşarak dünya ülkelerinin faaliyetlerini yoğunlaştırdıkları önemli sektör haline gelmiştir. Sağlık turizmi, dini ritüeller sonucu ve askerlerin şifa bulmak amaçlı vitamin ve minerallerden zengin olan su kaynaklarını kullanması ile başlayan termal turizm veya "Sudan gelen sağlık (SPA)" turizmi ile sınırlı kalmadığı, medikal uygulamaları, estetik, cerrahi ve infertilite uygulamalarını da kapsayan bir duruma geldiği görülmektedir.³ Dünyadaki insan nüfusunun artması, yaşam kalitesinin yükselmesi, serbest piyasa ekonomisi ile sağlık maliyetlerinin yükselmesi sonucu insanlar daha kaliteli ve fiyat avantajı olan sağlık hizmeti alımına sahip ülkelere gitmeyi tercih etmektedirler.⁴

Bu derlemenin amacı, son yıllarda çıkarılan sağlık turizmi ve turist sağlığına ilişkin yönetmelikler ve hemşireliğin bu sektörde sunduğu ve sunabileceği hizmetler ile ilişkisini açıklamak ve Türkiye sağlık turizminde hemşirelik hizmetlerinin yerini ve önemini belirtmektir. Ayrıca, dünya ülkelerinde ve Türkiye'deki sağlık turizm hizmetinin var olan durumunu ve gelişimine değinerek, sektörün Türkiye'deki ekonomik boyutu ve sağlık turizmi hizmetinde hemşirenin yerine dikkat çekilmiştir.

TURİZM VE SAĞLIK TURİZMİ

Turizm insanların pek çok amaç için yaptıkları günübirlik ve uzun süreli geçici konaklamaları kapsamaktadır. Günümüzde turizm kavramını gerçekleştiren turistlerin gittikleri ülkenin turizm

bölgesinde konaklama, beslenme, aktivite gibi taleplerinin yanında çeşitli nedenlerle oluşan sağlık sorunları için kaliteli sağlık hizmetini de ister duruma gelmiştir.⁵

Modern hayat ile birlikte, ülkelerdeki sanayileşme, hızlı ve çarpık kentleşme ile meydana gelen çevresel ekolojik sorunların yarattığı hava kirliliği, yoğun trafik, artan stres, mevsimsel değişiklikler gibi iş ve yaşam şartlarını zorlaştıran faktörlerin sonucu olarak, insan sağlığı bedenen ve ruhen bozulmaktadır. İnsan sağlığının olumsuz etkilenmesi sonucunda, kitle turizminin dışında seyahat edilen bölgenin değişmemiş doğası, çevresel, ekolojik, fiziksel ve kültürel özellikleri ile kişinin bozulan sağlığını tekrar iyilik haline getirmek için turistik seyahatler yapılmaktadır.⁶

Sağlık turizmini kısaca; kişinin sürekli olarak yaşadığı bölgeden başka bir bölgeye, yaşam kalitesini artırmak amacıyla sağlık hizmeti almak için yapılan planlı yurtiçi veya yurt dışı seyahat olarak tanımlayabiliriz. İnsanlar, sağlıklı bir yaşamı ve sağlığını geliştirmeyi amaçlarken bunun yanı sıra gezip görmeyi ve tatil yapmayı da istemektedir.⁷ Her ne kadar ülkesinde yüksek teknolojik imkânlarla sahip sağlık hizmetleri bulunsu da sağlık hizmetinin maliyetli olması, ucuz ve kaliteli sağlık hizmeti almak istemesi, ülkesinde uygulanacak operasyon hakkında bilgi edinilmesini istememesi gibi nedenlerle sağlık turizmine yönelmektedir.⁸ Turistin yaşadığı yerdeki coğrafi özellikler nedeniyle aynı zamanda turizm faaliyetinde de bulunmak istemesi; kırsal alanlar ile tarihi açıdan korunan ve kültürel açıdan zengin olan veya kaplıca ile su terapilerinin yapılma imkânının olduğu ülkelere gitmek istemesi, uyuşturucu bağımlılığı ve/veya diğer madde bağımlılıkları olan insanların madde bağımlılığı tedavilerine destek amaçlı alışıktı olduğu ortamlarda bulunmak istememesi, kişinin hayat enerjisini olumlu yönde değiştirmek ve yaşam enerjisini artırmak istemesi gibi çok çeşitli sebepler sağlık turizmi içinde yer almaktadır.⁷

Sağlık Turizmi Hizmetinin Çeşitleri

Sağlık turizmi denilince ilk olarak termal turizm ya da kaplıca turizmi akla gelmesine rağmen, sağlık turizminde son 10 yıllık sürece baktığımızda etkin olarak tedavi amaçlı yurt dışı seyahatlerinin olduğu görülmektedir. Bu hareketlilik sağlık turizminin sağladığı ekonomik katkının hızla artmasına ve bu artışla daha ilgi çekici hale gelmesine neden olmuştur.

Sağlık turizmi;

1. Medikal turizm

2. Termal turizm

3. Yaşlı ve engelli turizmi olarak gruplandırılır.⁹

Medikal Turizm; hastaların potansiyel boş zamanlarında belirli bir tıbbi müdahale için bir tatil beldesine seyahat etmeleri olarak tanımlanabilir.

Termal Turizm; kişinin hastalığı döneminde ve sonrasında uygulanan, kişide kalıcı hasar bırakan rahatsızlıklarının da kısmi olarak rehabilitasyonu amacıyla kaplıca tesislerinde ve SPA merkezlerinde destekleyici veya kişinin iyileştirilmesine yardımcı uygulamalar olarak tanımlanır. Termal tedaviler; klinik fizyoterapiler, iklim tedavisi (klimaterapi), deniz suyu tedavisi (talosoterapi), su tedavisi (hidroterapi), çamur tedavisi (peloidoterapi) ve doğal mineral tedavisi (balneoterapi) olarak sayılabilir.⁹

Yaşlı ve Engelli Turizmi ise yaşlılık döneminde ve herhangi bir sebeple özel bakım gerektiren kronik hastalık sahibi kişilerin bakımı ve rehabilitasyonu amaçlı klinik hizmet verilmesidir Gezip görmek amaçlı seyahat turları, geriatrik tedavi merkezleri ve engellilere yönelik özel aktiviteleri vb. kapsar.¹⁰

Sağlık Turizmi Hizmetleri ve Sağlık Turizminin Yararları

Sağlık turizminde sunulan hizmetler üç grupta incelenmiş ve aşağıda Tablo 1’de birleştirilerek gösterilmiştir;

1. Sağlığı Geliştirmeye Yönelik Hizmetler (kaplıca, bitkisel tedavi, masaj vb.)
2. Tedaviye Yönelik Hizmetler (tüm medikal tedaviler-estetik ameliyatlar, kalp ve göz ameliyatı, kanser tedavisi vb.)
3. Rehabilitasyon Hizmetleri (dializ, bağımlılık programı, yaşlı bakım programı vb. gibi).

Tablo 1. Sağlık turizminde sunulan sağlık hizmet kategorilerinin özellikleri

	Sağlığı geliştirmeye yönelik hizmetler	Tedaviye yönelik hizmetler	Rehabilitasyon hizmetleri
Hizmetten faydalananlar	Orta ve üst düzey gelir grubu Sağlıklı Düşük sağlık riski Bütün yaş grupları	Orta ve üst düzey gelir grubu Seyahat edebilecek kadar sağlıklı Özel ameliyatlar veya tıbbi ihtiyaçlar Değişken sağlık riski Orta ve üzeri yaş grubu	Üst düzey gelir grubu Özel ihtiyaçlar Düşükten orta düzeye doğru sağlık riski Yaşlı Madde bağımlısı
Sağlık hizmetlerinin kapasite gerekleri	İyi bir birinci basamak tedavi Hastane hizmetleri için artan beklenti	Uzman hekim becerileri Yüksek teknoloji seviyesi	Uzman hekim becerileri Birinci basamak tedavi hizmeti Tıbbi tedaviden ziyade terapötik müdahaleler
Süre	Değişken (müşteriye göre belirleniyor)	Tahmin edilebilir Daha kısa Değişkenlik takip gerektirebilir	Değişken (müşteriye bağlı)

Kaynak¹¹

Sağlık turizminin soyut ve somut faydaları bakımından değerlendirebilirsek;

I- Soyut faydalar

- Ülkelerin uluslararası sağlık bakım hizmeti sunumunda kabulü sağlamaktadır.
- Sosyal, kültürel, tarihsel değerlerin uluslararası paylaşımını sağlamaktadır.
- Global ilişkilerin gelişip arttırılmasını sağlamaktadır.
- Uluslararası tıbbi ticareti pazarlamayı sağlamaktadır.
- Uluslararası sağlık bakım hizmeti imajını kazandırmayı sağlamaktadır.
- Kurum ve kuruluşların destek hizmetlerinde koordinasyonu artırıp geliştirmeyi sağlamaktadır.
- Hasta memnuniyetini artırılıp geliştirilmesi çalışmalarının artışı sağlamaktadır.

II- Somut Faydalar

- Turizm gelirleri ile ekonomik refaha katkı sağlamaktadır.

- Serbest fiyat uygulaması ile tıbbi tedavi hizmetinde ekonomik avantaj sağlamaktadır.
- Uluslararası bilgi ve deneyim paylaşımını da arttırmaktadır.
- Yurtiçi ve yurtdışı stratejik ortaklık sağlamaktadır.
- Uluslararası sağlık hizmeti teknolojisini ve bilgi transferini sağlamaktadır.
- Rekabetçi hizmet sunumu hastalara sunulan hizmetin kalitesinin arttırmasını sağlamaktadır.
- Turizmin ülkede yıl boyu yapılmasını sağlayıcı çalışmaların yapılması istihdamı arttırıcı etki yapmaktadır.¹²

SAĞLIK TURİZMİ KAPSAMINDA HEMŞİRELİK HİZMETLERİ

Dünya Sağlık Örgütü sağlığı, “sadece hastalık durumu ve bedensel sakatlığın olmaması değil, zihnen, beden ve sosyal yönden tam bir iyilik hali” olarak tanımlanmaktadır. Ülkemizde verilen sağlık turizmi hizmetleri pek çok alanda olmaktadır. Son yıllarda dahiliye hastalıkları, estetik cerrahi hizmeti, göz ve diş

hastalıkları tedavisi alanlarında hizmet verilmektedir. Ayrıca ülkemiz, dünyada en çok tüp bebek tedavisi alanında hizmet veren dört ülkeden birisidir. Özellikle in vitro fertilizasyon (IVF [tüp bebek]) hizmetleri başta olmak üzere bu tedavilerde sağladığı fiyat avantajı nedeniyle öncelikli tercih edilen ülkeler arasında yer almaya başlamıştır.¹³

Özellikli sağlık hizmetleri ve uzun yatışı olan sağlık e-bakım hizmetlerinin verilmesine yönelik çalışmalarını hızlandırmıştır. Sağlık turizmi kapsamında sunulan tüm hizmetlerde hastanın bakım sürecinin planlanması ve gerçekleştirilmesi büyük önem kazanmıştır. Sağlık turizmi mevzuatı içinde hemşirelik bakım ve girişimlerine ilişkin bir düzenleme henüz yoktur. Sağlık turizmi çalışanları kapsamında hemşire tanımlanmamış olmasına rağmen sektörün vazgeçilmez disiplinleri arasında yer almaktadır.¹⁴

Palyatif bakım; tedavi gören hastanın, ailesinin ve yakın çevresinin kişinin hastalığından dolayı yaşamış olduğu olumsuzlukların ve hastalığına bağlı gelişen komplikasyonların ve tedavi sürecinde oluşan semptomların azaltılması, hastalığı ile azalan yaşam kalitesinin yükseltilmesi, tedavi sürecinde oluşan stresin minimuma indirilmesi gibi amaçlarla uygulanan özel bir bakım olarak tanımlayabiliriz.¹⁵ Palyatif bakım hizmeti, hemşireler, psikologlar, sosyologlar ve hekimler diğer uzman personeller ve hastanın sağlık sorunları ile ilgilenen diğer birçok sağlık profesyonellerinden oluşan bir ekip tarafından gerçekleştirilerek yürütülür. Palyatif bakım hemşiresi sağlık turizmi kapsamında hastanın ve ailesinin gereksinimlerini kapsamlı ve ihtiyaca uygun bir şekilde değerlendirmesi için etkili bir iletişim becerisine sahip olmalı, hastanın kültürel yapısını da dikkate alarak dikkatle dinlemeli, bakım hastasının ve ailesinin bilgi ve kararlarına saygı duyması gerekliliğini unutmamalıdır.¹⁶

Termal turizmin vaz geçilmez duraklardan olan kaplıca ve şifalı su turizminde de hemşirelik hizmetleri planlanmalı yasal düzenlemeler yapılmalıdır.¹⁷

DÜNYA ÜLKELERİNDE VE TÜRKİYE'DE SAĞLIK TURİZMİ HİZMETİNİN MEVCUT DURUMU VE GELİŞİMİ

Günümüzde sağlık turizmi hizmetinin dünya ülkelerine sağladığı oldukça yüksek ekonomik fayda girdileri ve uluslararası öncülük açısından daha da ilgi duyulan popüler bir durum ortaya çıkmaktadır. Dünyada sağlık turizmi hizmetinde öne çıkan ülkelerin başında Hindistan, Tayland, Singapur, ABD, Malezya, Almanya, Meksika, Güney Afrika, Brezilya ve Kosta Rika'nın geldiği görülmektedir.¹⁸ 2010 yılında, İstanbul'da yapılan Uluslararası Sağlık Turizmi Kongresi'ne Türkiye'nin dışında 28 farklı ülkeden katılımcı olmuştur.¹⁹

Küreselleşmenin hızlanması, insanların internet kullanımının gelişip yaygınlaşması, gelişmiş dünya ülkelerinin sağlık hizmetlerine ayırdığı harcamaların daha da yükselmesi, zaman açısından tercih nedeni olan havayolu ulaşımının gelişip ulaşım maliyetinin daha ekonomik hale gelmesi, diş ve göz tedavi operasyonlarına ve özellikle estetik tedavisine olan talebin artması, gelişmekte olan ülke vatandaşlarına kamu destekleri gibi birçok etkenin etkisiyle daha da büyüyen global sağlık turizminin her yıl giderek artması beklenmektedir.²⁰

Sağlık turizminde dünyada en yoğun bölgenin Asya kıtası olması ile birlikte, yıllık 13 milyon turist ağırlanmaktadır. Hindistan'ın sağlık turizmi merkezi olduğu bilinmektedir. Covid-19 nedeniyle yaşanan seyahat kısıtlaması olmasına karşı, 2020 yılında Hindistan tıbbi tedavi için gelen yaklaşık 1000 turisti ağırlamıştır. Ayrıca bu ülke, 2021'de Covid-19 seyahat yasağının kaldırılması ile sınırların ötesindeki çok sayıda turisti çekmeyi başardığı belirtilmektedir.²¹ Sağlık Turizmi istatistiki verilerine göre; uluslararası hastaların ülkemizde en fazla tercih ettiği sağlık hizmeti klinik branşlarının; kadın hastalıkları ve obstetri, dahiliye, genel cerrahi, göz, diş, ortopedi ve travmatoloji, enfeksiyon hastalıkları ve kulak-burun-boğaz klinikleri ve biyokimya birimleri olduğu görülmektedir.²²

Ülkemiz ile diğer ülkeler arasında sağlık ve tıp alanlarında yapılan ikili uluslararası iş birliği protokolleri kapsamında yabancı uyruklu hastaların tedavisinin yapılmasının yanı sıra ülkemizde çeşitli sebeplerden dolayı tedavi talebinde bulunup oturma iznine sahip yabancı uyruklu hastaların genel sağlık sigortası güvencesi kapsamında sağlık hizmeti aldığı görülmektedir.²³

Ülkemizde sağlık turizminin en popüler sektörlerden biri haline gelmesi sonucu; ekonomik, sosyal ve kültürel etkileri de önemli boyutlara ulaşmıştır.²⁴ Türkiye'de turizmin canlanıp yeşerme döneminin başlangıç yılı 1983 olarak kabul edilmektedir. Ülkemizdeki turizmi 1983 yılından günümüze kadar incelediğimizde hem turist sayısı hem de ülkemizi ziyaret eden turistlerden elde edilen gelirlerde önemli derecede artışların olduğu görülmektedir.²⁵

Sağlık Turizminin Ekonomiye Katkısı

Dünya ülkeleri arasında 2009 yılı en fazla turist ziyaretçileri çeken ve en fazla turizm gelirlerine sahip ilk 10 ülke sıralamasına göre Türkiye'nin durumuna baktığımızda; ülkeye gelen turist sayısı sıralamasında 7. sırada, turizm gelirleri sıralamasında da 9. sırada yerini aldığı görülmektedir.²⁷

Türkiye'nin özellikle sağlık turizmi alanında serbest fiyat politikası ile uluslararası rekabetçi fiyatlandırma uygulamalarına sahip bir ülke konumunda yer aldığı

görülmektedir. Örneğin; ülkeler arasında yapılan ameliyat türlerine göre fiyat karşılaştırmalarına bakıldığında, koroner bypass ameliyatları sınıflandırmasında en avantajlı fiyatlı ameliyatların Türkiye’de yapıldığı görülmüştür. Omurga füzyonu ameliyatlarında da Tayvan’ın ardından Türkiye’nin en avantajlı fiyat uygulamalarına sahip ülke konumunda olduğu, yine kemik iliği nakillerinde de Türkiye’nin Hindistan ile ilk sırayı paylaştığı belirtilmektedir.²⁶ Plastik cerrahisi, estetik cerrahisi, saç ektirme işlemleri, tüp bebek tedavi işlemleri, kalp damar cerrahisi ameliyatları, cilt hastalıkları tedavisi, checkup işlemleri, kanser tedavisi işlemleri, göz ameliyatları, diyaliz, ve kulak burun boğaz, kalp-damar cerrahisi, jinekoloji, beyin cerrahisi ve ortopedi ve travmatoloji tedavisi, diş ve çene cerrahisi işlemleri, SPA hizmetleri, fizik tedavi rehabilitasyon hizmetleri gibi birçok dalda hizmet almak için gelen turist hastalarının öncelikli olarak gerek avantajlı maliyet unsuru, gerekse istenilen yüksek hizmet kalitesi ve yüksek teknolojik standartlara sahip olması nedeniyle Türkiye’yi tercih etmektedir. ²⁷ Sağlık Turizmi kapsamında sağlık harcaması; bir yıldan daha az süre ile seyahat eden yabancı ziyaretçilerin yaptıkları teşhis, tedavi, kaplıca tedavileri ve bunun gibi uygulamalar için yapılan sağlık harcamalarıdır. Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2021-2022 istatistiki verilerine göre; sağlık turizmi harcamaları için yapılan sağlık hizmeti toplam harcama miktarının 2021 yılında 1.048.549 dolar olarak gerçekleşmiştir.²⁸

Sağlık turizmi sektörü kapsamında, hastane bilgi yönetim sistemine kayıtlı hasta randevu sisteminin oluşturulmasına yönelik teknik çalışmalar yapılmaktadır. Sağlık kurum ve kuruluşlarında sunulan hizmetin kalitesini daha da artırmak, hizmette daha etkin ve verimli sonuçlar ile hizmet sunulabilmesi için kayıt altına alınan verilerin analizi, sağlık kurumlarının hasta bilgi sistemlerine tam, eksiksiz ve doğru veri girişlerinin yapılabilmesi amacıyla; Uluslararası Sağlık Turizmi Yetkisini almaya hak kazanmış ve e-Nabız sistemine entegre edilmesi sağlanarak sağlık tesisleri tarafından kayıt altına alınan veri girişlerinin kontrol edilmesi sağlanmıştır.²⁹

SONUÇ

Sağlık turizmi, yalnızca tıbbi medikal tedavi alanında doktorun hastanede vermiş olduğu bir hizmet alanı olmayıp, aynı zamanda diğer tüm sağlık meslek grubu çalışanlarının da hizmet sunumunu kapsamaktadır. Özellikle hemşirelik alanında sunulan hizmetler çok önemli ve çeşitlidir. Bu hizmetler teşhis tedavi dışında bakımın yoğun olduğu sağlık hizmetleridir. Türkiye’nin sağlık turizmi sektörü alanındaki konumunun daha da köklü hale getirilebilmesi konusunda, sağlık turizmi ile ilgili elverişli ve yararlı politikalar ve stratejilerin belirlenmesi gereklidir. Belirlenen politika ve stratejilerin uygulanması için Sağlık ve Turizm Bakanlığı ile diğer sağlık kurum ve

kuruluşları, üniversiteler ve hastaneler birlikte hareket etmelidir. Sağlık turizmi alanında ayrıca hemşire istihdamı ve mevzuatı geliştirilmeli alanla ilgili hemşirelik eğitimi planlanmalı ve eğitim müfredatına girmelidir.

Yazar Katkıları

Çalışma fikri/tasarımı: SB, ÜB

Veri toplama: SB

Veri analizi ve yorumlama: SB, ÜB

Literatür tarama: SB

Eleştirel inceleme: ÜB

Son onay ve sorumluluk: SB, ÜB

Çıkar çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar finansal destek beyan etmemiştir.

KAYNAKLAR

1. Özşarı SH, Karatana Ö. Sağlık turizmi açısından Türkiye'nin durumu. *The Medical Journal of Kartal Training and Research Hospital*. 2013;24(2):136-44.
2. Özer Ö, Songur C. Türkiye'nin dünya sağlık turizmindeki yeri ve ekonomik boyutu. *Mehmet Akif Ersoy üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2012;4(7):69-81.
3. Soysal A. Sağlık turizmi: Tehdit ve fırsatlar bağlamında Türkiye açısından bir durum değerlendirmesi. *Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2017;2:169-87.
4. Sağlık Turizmi Sektör Raporu. Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı (BAKA). 2011. Erişim tarihi: Mayıs18, 2022
5. Ak B, Sevin H. Turist sağlığı ve turist sağlığı imkanları açısından Antalya bölgesinde bir inceleme. *HSİD*. 2000;5(1):89-100.
6. Türksoy A, Türsoy SS. Termal turizmin geliştirilmesi kapsamında Çeşme ilçesi termal kaynaklarının değerlendirilmesi. *Ege Akademik Bakış*. 2010;10(1):699-725.
7. Altın U, Bektaş G, Antep Z, İrbani A. Sağlık Turizmi ve Uluslararası Hastalar için Sağlık Turizmi El Kitabı. Sağlık Bakanlığı, Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Sağlık Turizmi El Kitabı. 2012 Güncellenme Tarihi: 03 Kasım 2016.
8. Gür Omay EG, Cengiz E. Health tourism in Turkey: Opportunities and threats. *Mediterranean Journal of Social Sciences*. 2013;4(10):424-31.
9. Ünal A, Demirel G. Sağlık turizmi işletmelerinden yararlanılan müşterilerin beklentilerinin belirlenmesine yönelik Bolu ilinde bir araştırma. *Electronic Journal of Vocational Colleges*. 2011;1(1):106-15.
10. Aydın D, Şeker S. Kamu Hastanelerinde Sağlık Turizmi ve Turistin Sağlığı Uygulama Rehberi. Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü <http://www.saglik.gov.tr/SaglikTurizmi/dosya/1-74694/h/rehber-uygulama.pdf> 25.05.2015. Erişim Tarihi Eylül 25, 2022.

11. Gonzalos A, Brenzel L, Sancho J. Health tourism and related services. *Caribbean Development and International Trade*. Final Report, 2001.
12. Lunt NT, Mannion R, Exworthy M. A framework for exploring the policy implications of UK medical tourism and international patient flows. *Social Policy & Administration* 2012;47(1):1-25. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9515.2011.00833>.
13. Özkan ME. Sağlık turizmi kapsamında Türkiye'nin medikal turizm potansiyeline yönelik bir değerlendirme. *Turizm Ekonomi ve İşletme Araştırmaları Dergisi*. 2019;1(1):50-64.
14. Hemşirelik Yönetmeliği. Resmî Gazete Tarihi: 08.03.2010 Resmî Gazete Sayısı: 27515 <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=13830&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
15. Kuşatı N, Esen E. Sağlık turizmi perspektifinden Türk sağlık sektörü rekabet gücü. *International Journal of Global Tourism Research*. 2022;6(1):38-50.
16. Palliative care. WHO. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/palliative-care> Erişim tarihi Ekim 17, 2022
17. Palyatif Sağlık Hizmetleri Derneği PASHİDER. <https://sadece.org.tr/derneklerimiz/> Erişim tarihi Ekim 17, 2022
18. Ünal A, Demirel G. Sağlık turizmi işletmelerinden yararlanan müşterilerin beklentilerinin belirlenmesine yönelik Bolu ilinde bir araştırma. *Electronic Journal of Vocational Colleges*. 2011;1(1):106-15.
19. İçöz O. Sağlık turizmi kapsamında medikal (tıbbi) turizm ve Türkiye'nin olanakları. *Journal of Yasar University*. 2009;4(14):2257-79.
20. Özkan ME. Sağlık turizmi kapsamında Türkiye'nin medikal turizm potansiyeline yönelik bir değerlendirme. *Turizm Ekonomi ve İşletme Araştırmaları Dergisi*. 2019;1(1):50-64.
21. World Tourism Organization (UNWTO). <http://www2.unwto.org/en> Erişim tarihi Mayıs 15, 2022.
22. Sağlık Hizmeti Verileri. Uluslararası Sağlık Hizmetleri A.Ş. <https://www.ushas.com.tr/saglik-turizmi-verileri> Erişim tarihi Subat 16, 2023
23. T.C. Sağlık Bakanlığı 2021 Yılı Faaliyet Raporu. <https://sgb.saglik.gov.tr/Eklenti/42666/0/2021-faaliyet-raporupdf>. Erişim Tarihi Mayıs 20, 2022
24. Aydın O. Türkiye'de alternatif bir turizm; sağlık turizmi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 2012;2012(2):91-6.
25. Dünyada ve Türkiye'de Sağlık Turizmi 2010 Durum Analizi ve Çözüm Önerileri. Türkiye Sağlık Vakfı Raporu. Ankara, Efil Yayınevi, 2010.
26. T.C. Sağlık Bakanlığı 2021 Yılı Faaliyet Raporu <https://sgb.saglik.gov.tr/Eklenti/42666/0/2021-faaliyet-raporupdf>. Erişim Tarihi Mayıs 20, 2022
27. Dökme S, Parlayan MA. A study on the investigation of awareness of health employees about medical tourism. *International Journal of Scientific Management and Tourism*. 2018;4(1):107-18.
28. Türkiye İstatistik Kurumu 2022. <https://www.tuik.gov.tr/> Erişim tarihi Mayıs 15, 2022.
29. Yıldırım BY, Özdemirci F, Soydan G. Sağlık turizmi hastaları için e-nabız uygulamalarının geliştirilmesi: Bir model önerisi. *Bilgi Yönetimi Dergisi*. 2021;4(1):25-55.